MATYÁŠ SALZMANN

(*11. 5. 1810 Bukovec, + asi 1878)

V kronice dýšinského rodu Maurů je uvedeno: „20. prosince 1876 Matěj Salzman p. Derektor Šmelcovny v Horomislicích obdržel čestné občanstvý od obce Dejšinské a daroval na propitnou pro zastupitelstvo 50 zl.“. Tento datum je uváděn ve více zveřejněných publikacích věnovaných železářství a hutnictví.

I když z Horomyslic dnes postupně mizí stopy zdejších historických železáren a osada dostává po Listopadu 1989 naprosto odlišný charakter, nemělo by být zapomenuto na M. Salzmanna, který společně se svými předchůdci vtiskl Dýšině charakter průmyslové obce a zasloužil se o její známost v Českých zemích.

MATYÁŠ (MATĚJ) SALZMANN
ČESTNÝ OBČAN DÝŠINY

***11. 5. 1810 Bukovec † asi 1878**

Počátek železářství v Nové Huti a Horomyslicích

Müllerova mapa z roku 1720 *s vyznačenými doly (šipky), hamry a mlýny (hvězdičky) v Chrástu, Huti,* ***Horomyslicích*** *a Ejpovicích. Mlýnů bylo jistě více, nejsou tu všechny zaznamenány (oldmaps.geolab.cz)*

Okolí Dýšiny a Kokotský les bylo bohaté na železnou rudu a ta se tady těžila a zpracovávala nejspíš už před mnoha sty lety. Ve 14. století tu prý v Huti bývala vysoká pec – to je informace z prvorepublikové obecní kroniky, kterou všichni opisují, ale není pro to tvrzení žádný doložitelný podklad. Nicméně ruda se tu těžila a železo nějak zpracovávalo už odpradávna, od doby Keltů, kteří tu pohřbívali své zesnulé do mohyl. **Ale železárny jakéhokoliv druhu nejsou citovány před třicetiletou válkou** v žádné mě dostupné listině, ani ve věrohodném zdroji.

V roce 1678 se začala stavět v Horomyslicích vysoká pec a železářský provoz (to je prokázané archiváliemi). Byla dodělaná v roce 1679 a přesunuli sem prý činnost – tavení železa – z prostoru dnešní Nové Huti. Vzhledem k tomu, že se v téže době objevil pojem „nová huť", který odkazuje na vystavění nového železářského provozu (tedy pece) na místě toho starého, nabízí se teorie, že v lokalitě dnešní Nová Huť byla vystavěna v nová pec (huť), která dala osadě jméno. Že pár desetiletí pracovaly souběžně dvě pece, tedy jedna v dnešní Nové Huti a druhá ona Horomyslická z roku 1679. A že novohuťská byla pak nějak brzy zrušena a zbyly na tom místě jen hamry, které zpracovávaly polotovar z pece Horomyslické. Problém je, že o té „novohuťské nové peci" se nikde nic nedozvídáme, o jejím zřízení, ani o likvidaci, i když by ji provozovalo město Plzeň a tedy by měla mít stejnou evidenci jako horomyslická.

Železárny v Horomyslicích pracovaly pod správou města Plzně cca až do roku **1780** a vyráběly cca 2,5% produkce surového železa celých Čech.

Matěj Salzmann a jeho rodina

Matěj Salzmann pracoval v horomyslických železárnách podle dostupných zdrojů od svých 30. let, tj. od roku **1840;** napřed jako šichtmistr (určitě mezi léty 1845–1955), později v době největší slávy železáren, jako ředitel. Zasloužil se bezpochyby o velký rozvoj železáren, které dávaly práci mnoha lidem z naší obce a okolí.

Matěj Salzmann se narodil 11. 5. 1810 jako syn horníka Jakuba Salzmanna Bukovce č.p. 15 a matky Magdaleny dcery + Tomáše Šimandla z Újezda 16 a Kateřiny Ženíškové z Chrástu. Oženil se 10. 1. 1843 v Plzni s Alžbětou Kestřánkovou (dcerou měšťana a sladovnického mistra Martina Kestřánka z Plzně 38 a její matka byla Františka Böhm, z Domažlic 123, jinde psáno 23). Alžběta měla ještě bratra Martina K.

Zápis v matrice o narození Matěje Salzmanna v Bukovci

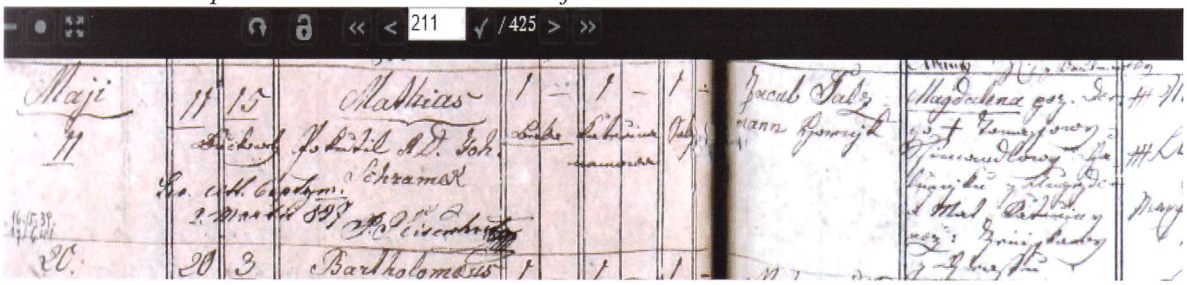

Otec Matěje Salzmanna je v pozdějších zápisech narození Matějových dětí psán jako Jakub Salzmann štajgr (důlní dozorce) v Ejpovicích 66, tedy se z Bukovce přestěhoval do Ejpovic.

Matěj Salzmann s rodinou v době narození všech šesti dětí bydlel v Nové Huti č.p. 22 (min. 1844–1855). Měl sedm potomků:

František Jakub n. 1845 – působil jako lesní adjunkt v Horomyslicích, zemřel v Horomyslicích 26 v roce 1873 na tuberkulózu.

Jakub Ferdinand n. 27. 4. 1847 (+ 1925). Jakub S. se oženil v Nižboru 18. 1. 1887 s Marií Mayerovou. Marie (nar. 11. 8. 1860) byla dcerou Adély Černé z Příbrami 6 a Otty Mayera vrchního horního správce v Novém Jáchymově 5 (osada u Nižboru, u Berouna). Ota M. (tchán Jakuba Ferdinanda Salzmanna) byl z rodu báňských odborníků, jeho otec byl zakladatelem několika významných železářských podniků v křivoklátském panství u Fürstenberků, mimo jiné r.1810 až 1819 železárny a šachty na těžbu železné rudy v Novém Jáchymově. Jakub Salzmann byl min. od r.1894 do 1897 ředitelem železáren v Klabavě (matrika). Později, až do r.1911 ředitelem sléváren Královského města Rokycany – viz archiv Rokycany. Jeho syn Alfréd Jakub Otto (1894-1899) se narodil (ale nezemřel) v Klabavě. Jakub S. a Marie měli dále syna jménem Otto (nar. 1890, prý padl v 1. sv. válce), syna Zdenko Maxmilian Jakuba (nar. 1897 Klabava) a dceru Editu (zemřela 1958. Pozn.: Edita, pravnučka Matyáše Salzmanna, se provdala za Huga Ebenstreita.

Marie Elizabeta nar. 1849, další osudy neznámé.

Alois Karel nar. 1850, disponent společnosti The Singer Co. Plzeň.

Alžběta Karolína nar. 1853 (provdaná za plzeňského měšťana a okresního starostu Richarda Svátka, zemřela v roce 1874 v Horomyslicích na „ochrnutí mozku“, 21 let).

Emilie Magdaléna nar. v roce 1854, další osudy neznámé.

Eduard Ignác Salzmann (30. 7. 1855–31. 8. 1933). Vystudoval českou reálku v Plzni a báňskou akademii v rakouském Lubně. Praxi získal v železářských podnicích v Sulkově u Plzně, v uherském Banátu a v Blansku. R. 1907 se vrátil do Horomyslic, kde vedl železárny až do r. 1931. Tehdy přenechal firmu svému synovi Karlovi, který zde působil až do roku 1938.

Matěj Salzmann už bydlel r.1869 v Horomyslicích čp. 26 a byl ředitelem železárny. Kvůli konkurenci musela být výroba v podniku roku 1874 zastavena. Salzmann nesl konec těžce, s podnikem se nechtěl rozloučit, po ukončení provozu zůstal v železárnách alespoň jako správce a dohlížel na prodej zásob a po dvou letech odešel do důchodu. **V roce 1776 se stal čestným občanem Dýšiny** (prý tehdy dal dýšinským zastupitelům 50 zlatých na propitnou – viz Maurova kronika). **Zemřel prý 1878** (ale není známo, kde zemřel a kde je pohřbený, letopočet úmrtí je ve všech zdrojích psaný jako předpokládaný). Není zapsán v dýšinské farnosti, v Klabavě, Plzni, Rokycanech ani Sulkově, či jiném místě s jeho rodinou spjatém.

V roce 1880 vystupuje již jeho žena Alžběta Salzmanová samostatně spolu s nějakou rodinou Tobiášů v žádosti o zrušení zástavního práva na domy č.p. 6 a 325 v Plzni (měli půjčku od města).

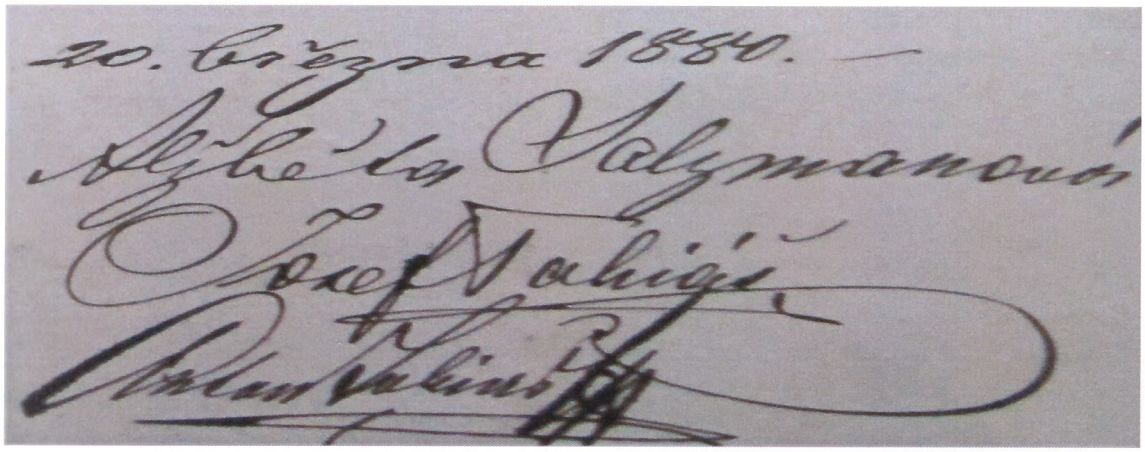

Místo posledního odpočinku Matyáše Salzmanna neznáme. Některé zdroje udávají, že je pohřben v rodinné hrobce u dýšinského kostela, ale v záznamech Obecního úřadu Dýšina, týkajících se hřbitova, nic podobného není. Ani prohlídkou hřbitova jsme nic nezjistili, přestože Salzmannů (Salcmanů) je tam uloženo hodně (rozvětvený rod z oblasti Hrádku).

Na hřbitově v Plzni jsme však nalezli hrob s deskou se jménem Ing. Jakuba Salzmanna (syna Matyáše S.), ředitele městských železáren v.v., jeho ženy Marie, a jejich malého synka Alfréda, viz foto níže. Deska je opřená o náhrobek rodiny plzeňského notáře Václava Ebenstreita. Vnučka Matyáše Salzmanna Edita, provdaná Ebenstreitová, nechala před nebo po II. světové válce převést ostatky svých rodičů Marie a Jakuba Salzmanových z Dýšiny do Plzně (písemné sdělení pana Pavla Ebenstreita). Zda i ostatky svých prarodičů Matyáše a Alžběty Salzmanových, nevíme, a asi už stěží dohledáme…

JOHANNA EBENSTREITOVÁ
ROZENÁ LORENZOVÁ
CHOŤ C. K. NOTÁŘE
ZESNULÁ V PLZNI DNE 26. DUBNA 1902
V 72. ROCE VĚKU SVÉHO.
VÁCLAV EBENSTREIT
NOTTIR V PLZNI,
ZEMŘEL DNE 2. PROSINCE 1918.
V 52. ROCE ŽIVOTA.
ALFRED SALZMANN
ING. JAKUB SALZMANN
ŘEDITEL MĚST. ŽELEZÁREN V. V.
MARIE SALZMANNOVÁ

A osud slavných železáren?

Budova ředitelství železáren v Horomyslicích, č.p. 26, spjatá s téměř stoletým působením rodiny Salzmannů: Matyáš (1840–1876), jeho syn Eduard (1907–1931) a vnuk Karel (1931–1938), foto z období těsně po I. světové válce.

Část fotografie Horomyslic s haldou strusky v popředí, nahoře statek s kapličkou. Uprostřed na návrší je vidět nejstarší budova statku, patrně na jejím místě stála kdysi tvrz, nebo to dokonce byla přestavěná tvrz.

Provoz železárny skončil v roce 1938 a později ještě o pronájem usilují bývalý účetní Jaroslav Vyhnis a František Čechura, majitel slévárny v Dýšině, továrnu získal nakonec Vyhnis. **Ale v roce 1941 bylo rozhodnuto, že budovy, ze kterých byly ruiny, není hospodárné opravovat a provoz železárny byl definitivně navždy zrušen.**